

CEZA ADALET SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA UYGULAMALARININ GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

DURUM ANALİZİ GRUP ÇALIŞMALARI

5. GRUP ÇALIŞMA RAPORU (12-13 Haziran 2008-Ankara)

UZLAŞMANIN GENELİ HAKKINDAKİ DEĞERLENDİRMELER

A- Uzlaştırmannın Uygulanamamasının Sebepleri Nelerdir?

- 1- Uzlaşma süreci boyunca dosyaların derdest durumda beklemesi nedeniyle, iş yükünü artırması ve soruşturma, kovuşturma aşamalarını uzatması nedeniyle söz konusu kurum, yoğun iş yükü altında bulunan uygulayıcılar tarafından benimsenmemektedir.

Öneriler;

- Cumhuriyet Savcılığı bünyesinde çocuk suçları, ön ödeme suçları gibi, ayrı bir uzlaşma bürosu kurulabilir.

- Mukayeseye esas olması açısından örnek olarak alınacak olunursa, Kıta Avrupası ülkelerinden olan ve Ceza Usul Hukukumuz açısından kaynak teşkil eden Almanya'da da uzlaşma kurumu getirilmiştir. Alman Ceza Yargılama Kanunu'nun 380. maddesi ile uzlaşma şahsi davayla takip edilen suçlar için öngörülmüştür. Bu maddeye göre, konut dokunulmazlığını bozma, müessir fiil, tehdit, hakaret, posta dokunulmazlığının ihlali ve mala zarar verme suçlarında şahsi dava açılmadan önce bir uzlaştırmacı tarafından tarafların uzlaştırılması girişiminde bulunulması gerekmektedir. Ancak şahsi davacının uzlaşma girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığına ilişkin belgeyi şahsi dava dilekçesiyle sunması halinde dava açması mümkündür (Erol KARAASLAN, "Ceza Yargılamasında Uzlaşma", Adalet Dergisi, 29. Sayı, Eylül 2007, s.303). Görüldüğü gibi, Alman uygulamasında, soruşturma ve kovuşturma makamlarının uzlaştırmacı işlemlerinde herhangi bir rolü bulunmamaktadır.¹ Ayrıca uzlaşma kurumu adliyenin iş yükünü artıran değil, azaltan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

- 2- Bu konuda Türk toplumunun gelir seviyesinin düşük olması diğer bir etkeni oluşturmaktadır.

Öneri;

- Uzlaştırmaya alternatif barıştirma ve toplum içinde konferans yapma gibi diğer yollar da denenmelidir.

---

¹ Bu raporda, grup görüşü olarak savunulacak olan, soruşturma ve kovuşturma makamlarının uzlaştırmacı olarak aktif görev almaması, uzlaşmanın bu süreçlerin dışına çıkarılması ancak bu işlemin anılan adli makamların tespiti ve kontrolleri altında yürütülmesi fikri, grup başkanı ile birlikte gruptaki yedi üyenin oy çokluğuna dayanmakta olup diğer üç üye ise, "verilmiş bir yetkinin elden çıkarılmaması fakat bunun kullanılmasının takdire bırakılması" gibi ve benzer bazı gerekçelerle, söz konusu durumun muhafazası yönünde görüş bildirmişlerdir.

- 3- Aynı zamanda “uzlaşmacı” olan hakim ve Cumhuriyet savcılarının dahi uzlaşma hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, onarıcı adalet kavramının uygulayıcılar ve kamuoyu tarafından yeterince bilinmemesi hususları da önemli bir eksiklik olarak durmaktadır.

Öneri;

- Bu konuda, uygulayıcılara ve kamuoyuna yönelik yeterli seviyede bilgilendirme ve tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.

- 4- Uzlaşma kapsamındaki suçların çoğunun şikayete bağlı olması ve soruşturmaların uygulayıcılar için daha pratik olan, şikayetten vazgeçme nedeniyle sona ermesi söz konusu kurumu işlemez hale getirmektedir.

Öneri;

- Uzlaşmaya dahil suçların kapsamı genişletilmelidir. Bu konudaki metod önerisine aşağıda bulunan ilgili başlık altında yer verilmiştir.

- 5- Tarafların bu durumu haksız olarak kendi menfaatlerine uygun çıkara veya adeta bir fırsata dönüştürmek amacıyla kullanmak istemeleri de başarısızlık doğurmaktadır.

Öneri;

- Uzlaştırmacılara, olaya uygun edimi belirleme yetkisi yani bir nevi hakem rolü verilmelidir.

6. Uzlaşma teklif formlarının UYAP ortamında bulunmaması nedeniyle her soruşturma evrakında formların doldurulması gerektiğinden emek ve zaman kaybına neden olmaktadır.

Öneri;

- Uzlaşma teklif formlarının UYAP ortamına şablon olarak eklenmesi ve teklif yapılacak taraf işaretlendiğinde form üzerindeki kimlik ve adres bilgilerinin otomatik olarak yazılmasının sağlanmasıdır.

B- Uzlaşma Kapsamındaki Suçlar Yeterli midir? Sizce başka hangi suçların bu kapsama girmesi iyi olurdu? Neden?

- 1- Uzlaşma kapsamındaki suçlar yeterli görülmemektedir. Ayrıca bunların büyük bir çoğunluğu aynı zamanda şikayete tabi olduğu için şikayetten vazgeçme nedeniyle sonuçlanmasından dolayı uzlaşma kurumu yeterince işletilememektedir. Uzlaşmaya dahil suçların genişletilmesi ve metod olarak da katalog şeklinde sayılma yerine üst sınır itibari ile belli bir yıl limiti altında kalan suçların istisnalarının belirlenerek bu kapsama alınması soruna çözüm getirebilecektir. Ancak katalog fikrinde ısrar edilecek olursa, geliştirilecek belli ilkelere bağlı olarak daha geniş bir katalog yapılması ile de konuya çözüm getirilmesi mümkündür.

- 2- Uzlaşma kapsamında olduğu belirtilen suçların nitelikli hallerinin de bu kapsamda olup olmadığının yasal zeminde belirlenmesi uygulamada duraksama olmasının engellenmesi için zaruri bulunmaktadır.
- 3- TCK'nun m. 86/3-a, 106/1. fıkranın tamamı ve etkin pişmanlık hükmü bulunsa da sonuçları itibariyle aynı bulunmadığı için bazı mala karşı işlenen suçların da uzlaşma kapsamına dâhil edilmesi yararlı olacaktır. Mevcut durumda, aile içi şiddet olaylarından sonra mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet hükümleri aile huzurunun daha da fazla bozulmasına neden olmaktadır. Tehdit suçları ve mala karşı suçlardan özellikle çok yaygın ve parasal miktarı çok küçük olan yoğun şekilde elektrik hırsızlığı ve mala zarar verme gibi suçlar uzlaşma kurumuna oldukça uygun görünmektedir. Böylesi uzlaşma ile sonuçlanabilecek suçlardan dolayı bilindiği üzere kişiler 2 yıldan başlayan hapis cezaları ile yargılanmaktadırlar.

C- Kimler Uzlaştırmacı Olmalıdır?

- 1- Toplumda ve taraflar nezdinde saygınlığı bulunan kişilerinin uzlaştırma işlemlerinde, uzlaşmacı olarak olmasa da, hazır bulundurulmalarının sağlanması şeklinde düzenleme yapılması kuruma önemli katkılar sağlayacaktır.
- 2- Mesleki müktesebat, liyakat ve yaş olarak belli bir olgunluğa gelmiş kişiler olan emekli hakim, savcı, avukat ve noter gibi hukuk mesleği yapmış kişilerin uzlaştırmacı olarak tercih edilmesi konuya iyi bir çözüm sağlayabilecektir.
- 3- Yukarıdaki seçeneklerin yanında, özerkliğin sağlanacağı, profesyonel uzlaştırmacı bürolarının kurulması bu konuya daha esaslı bir çözüm oluşturacaktır.

D- Uzlaşma müessesenin adalet sistemine yerleşmesi, kurumun oturması, kabul edilmesi ve başarılı sonuçlar elde edilebilmesi bakımından önerileriniz nelerdir? (Maddeler halinde yazınız, bu sistemi kolaylaştıracak ve teşvik edici etkenleri de belirtiniz.)

- 1- Madde metni (CMK m. 253) çok uzun ve anlaşılmasında güçlük bulunmaktadır. Bu nedenle, uygulamayı kolaylaştırabilmek için kanun tekniğine uygun biçimde, daha kısa, öz ve gerekirse birden çok madde halinde yazılmalıdır.
- 2- Aynı şekilde yönetmelik ekindeki formlar gereksiz şekilde çok uzun, tarafların anlayamayacağı kadar çok hukuki şekilde formüle edilmiştir. Bu formlar öncelikle mağdur ve şüpheli için ayrı ayrı tanzim edilmeli, mağdura yönelik yapılan formda mağdurun sade ve kısa şekilde neler kazanacağı anlatılmalı, şüpheliye yönelik olarak hazırlanan formda şüphelinin hakları ve hukuki olarak elde edeceği sonuçlar anlatılmalıdır. Böylece formlar ikiye ayrılarak aynı zamanda kısalması sağlanmış olacaktır. Ayrıca tebligat ile yapılan uzlaşma tekliflerine eklenecek formlarında bu amaca uygun hitap cümleleri ile düzenlenmiş şekilde düzenlenerek gönderilmesi daha uygun bulunacaktır.
- 3- Bu konuda uygulayıcılara yönelik (kolluk dâhil) ciddi eğitimler yapılmalıdır.
- 4- Kamuoyuna ve en azından adliyeye gelen vatandaşlara kurumun tanıtımı iyi bir biçimde yapılmalıdır.

Uzlaştırmanın tespiti ve denetlenmesine adli otoriteler (savcı) tarafından devam edilmekle birlikte, uzlaştırma işleminin yerine getirilmesi uzman kişi ya da kuruluşlar tarafından yapılmalıdır. Aynı zamanda savcının ya da hakimin uzlaştırma işlemini yapması durumunda müzakereler sürecinde vakıf olacağı ikrar, kabul ya da diğer delillerin soruşturma ve kovuşturma aşamasında dikkate alınmaması gerekmektedir. Belirtilen sonuç ise, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Avrupa Konseyinin R- 99/19 sayılı tavsiye kararında da bu hususa ve uzlaştırmanın özerk kişiler (arabulucular) tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğine dair birçok yerde vurgu bulunmaktadır.

Ayrıca bu proje kapsamında yapılan anket sonuçlarında %70 gibi bir çoğunluk tarafından yukarıdaki belirtilen husus benimsenmiştir. Seminer çalışmaları sırasında da yabancı konuklar ve bazı yerli akademisyen katılımcılar tarafından Cumhuriyet savcısı ve hakimin uzlaşma süreci dışına çıkarılması gerektiği, uzlaşmanın yaygın uygulandığı ülkelerdeki durumun böyle olduğu, aksi halin bir kısım sakıncalarının bulunduğu, ancak Türkiye'deki mevzuat incelendiğinde önceki örneklerine benzemediği ve uzlaşmanın işleri azaltma yerine artırmasına neden olduğu görüşünü dillendirmişlerdir.

- 5- Tarafların, olayların sıcaklığı ile hemen uzlaşmayı kabul etmelerinin zorlukları göze alınarak, uzlaşma teklifinden itibaren kabul veya red etmiş sayılma için verilen 3 günlük süre bu anlamda yeterli bulunmamaktadır. Söz konusu sürenin en az 7 gün olarak verilmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.
- 6- Ülkemizde geçerli olan hakim ve Cumhuriyet Savcılarının terfii sisteminde, uzlaşma ile sonuçlanan soruşturma evrakı ve dava dosyaları ile ilgili olarak hakim ve Cumhuriyet Savcıları açısından bu evrak ve dosyaların Yargıtay'dan geçen iş sayısına eklenmesi şeklindeki yapılacak düzenlemenin uzlaşmanın uygulanmasını artıracakı düşünülmektedir.
- 7- Edimin ödenme süresinin İnfaz Kanunu'nda olduğu gibi 24 ay gibi ya da makul bir süre ile sınırlandırılması kurumu daha işler hale getirecektir.
- 8- Uzlaşma kurumuna olan güven ve saygının yok edilmemesi ve kurumun kötüye kullanılmasının engellenmesi için benzer bazı kurumlarda olduğu gibi (paraya çevirme, erteleme vs.) failer açısından bu kuruma başvurunun bir sınırı getirilmelidir.

Ya da söz konusu hususla ilgili, uzlaşmaya tabi suçlarda mükerrirlik durumlarında uzlaşma yoluna gidilmesi zorunluluğu bulunmamalıdır. Bu konuda Cumhuriyet savcılarında inisiyatif verilmelidir. Failin kişiliği, olayın özelliği ve suçun kamu düzeninde meydana getirdiği bozulma ve suçun karşılıklı olup taraflardan biri açısından uzlaşmanın mümkün bulunmaması gibi nedenler dikkate alınarak uzlaşmanın zorunlu olarak uygulanan bir kurum olmaktan çıkarılması daha uygun olabilecektir.

E- Uzlaştırmada yeni bir yöntem geliştirilmesi gerekli midir?

- 1- Barıştırma ve toplum içinde konferans gibi diğer metotlar da denenmelidir.

- 2- Yukarıda başka bir başlık altında izah edildiği gibi Cumhuriyet Savcısı ve hakim uzlaştırma işlemini bizzat kendisi yapmamalı, bu kapsama giren suçları tespit ettikten sonra uzlaştırmacıya yönlendirmeli ve sadece sonucu kontrol etmelidir.

Uzlaşma kurumunun Batı'da ortaya çıkışı, mağdurun zararının karşılanması ve failde sorumluluk duygusunun geliştirmesi gibi yan faydalar dışında özellikle adliyelerin iş yükünün azaltılması, mahkemelerin basit suçların yargılamasından kurtarılarak daha önemli suçlara daha çok zaman ayırmasının sağlanması için getirilmiştir. Bu hususlar da göze alınarak, uzlaşma süreci soruşturma evresinin dışına çıkarılmalıdır. Bu anlamda, uzlaşma kapsamındaki suçlar için, söz konusu süreç bitene kadar soruşturma defterine kayıt yerine ayrı bir kayıt defteri tutulmalı, bu deftere kaydedilen suç dosyası, adliye dışında, uzlaştırma görevlileri/büroları/birimlerine gönderilmeli, uzlaşma sağlanırsa buna ilişkin rapor Cumhuriyet savcılığına tevdi edilmeli ve uzlaşma defterindeki kayıt, deftere şerh düşülmek suretiyle kapatılarak dosya ve rapor muhafaza edilmelidir.

Uzlaşma süreci başarısızlıkla sonuçlandığında ise tarafların uzlaşmadıklarını gösterir rapor ile soruşturma dosyası Cumhuriyet Savcılığına gönderildiğinde yine uzlaşma defterindeki kayıt kapatılarak evrak soruşturma defterine kaydedilmelidir.

Yukarıdaki metin 5. grup raporu olarak saygı ile sunulur.